

Vasario 29 d. LR Kultūros ministerijoje vykusios apskritojo stalo diskusijos „Fizinių asmenų galimybės prisidėti prie kultūros finansavimo“ ataskaita

Diskusijos tikslas

Pristatyti „Kurk Lietuvai“ projekto „[Fizinių asmenų galimybės prisidėti prie kultūros finansavimo](#)“ rezultatus, trumpai apžvelgti gerąsias užsienio praktikas ir padiskutuoti, kokios priemonės paskatintų kultūros filantropiją. Moderuojamos diskusijos metu aptarti mokestinius mecenatystės skatinimo aspektus ir apsvarstyti alternatyvas, kurias būtų galima įgyvendinti Lietuvoje.

Diskusijos dalyviai

- Giedrė Lideikytė Huber - Mokesčių teisės profesorė (St. Gallen universitetas, Šveicarija)
- Mindaugas Morkūnas - Vystymo vadovas, Patariamasis valdybos narys (MO Muziejus)
- Milda Ivanauskienė - Direktorė (MO Muziejus)
- Simona Širvydaitė-Šliupienė - Istorijų namų vadovė (Lietuvos Nacionalinis Muziejus)
- Rūta Prusevičienė - Generalinė direktorė (Lietuvos nacionalinė filharmonija)
- Vygintas Gasparavičius - Kultūros viceministras (Kultūros ministerija)
- Deimantė Zutelienė - Kultūros ministro patarėja (Kultūros ministerija)
- Janina Krušinskaitė - Profesionalios kūrybos ir tarptautiškumo politikos grupės vadovė (Kultūros ministerija)
- Reda Aleliūnaitė - Profesionalios kūrybos ir tarptautiškumo politikos grupės patarėja (Kultūros ministerija)
- Ieva Mikutavičiūtė - Projekto vadovė („Kurk Lietuvai“)
- Giedrė Pociūtė - Projekto vadovė („Kurk Lietuvai“)

Diskusiją moderavo LRT žurnalistas ir radijo laidų vedėjas Marius Eidukonis

Diskusijos apžvalga

Diskusijos metu su suinteresuotomis šalimis aptarti skirtingi filantropijos (kultūros srityje ir ne tik) skatinimo mechanizmai taikomi užsienio šalyse bei siekta išsiaiškinti kokie modeliai būtų aktualūs Lietuvos kontekste. Diskusijos dalyviai iš pradžių buvo supažindinti su "Kurk Lietuvai" projekto atlikta gerųjų užsienio šalių praktikų analize bei mokesčių teisės ekspertės Giedrės Lideikytės Huber tyrimais filantropijos skatinimo tema. Bendrai sutarta, jog užsienio praktika ir moksliniai tyrimai įrodo mokestinių filantropijos skatinimo mechanizmų veiksmingumą ir siekiant teigiamų pokyčių filantropijos srityje, šiuos mechanizmus reikėtų taikyti ir Lietuvoje.

Renginio metu buvo aptartos ne tik mokestinių paskatų fiziniams paramos teikėjams taikymo galimybės, bet ir kitos mecenatystės skatinimo priemonės, tokios kaip GPM dalies (1,2%) skyrimas kultūros įstaigoms bei meno kūrėjams, kultūros rėmimo fondo steigimo galimybės, narystės programų taikymas ir kita. Visi dalyviai bendrai sutarė, jog reikalingas aktyvesnis tarpinstitucinis bendradarbiavimas siekiant tęsti diskusiją dėl mokestinių paskatų fiziniams paramos teikėjams įgyvendinimo. Atkreiptas dėmesys į komunikacijos bei visuomenės edukacijos mecenatystės tema svarbą bei teikiamą naudą.

GPM dalies (1,2%) skyrimo sistemos iššūkiai ir galimos fizinių asmenų paramos skatinimo alternatyvos

Diskusijoje atkreiptas dėmesys į dabar Lietuvoje taikomą GPM dalies (1,2%) paskirstymo mechanizmą ir su tuo susijusius iššūkius. Dalyviai sutarė, jog kasmet nepaskirstoma GPM dalis yra svarbus finansinis resursas ir neišnaudota galimybė. Norint tai keisti, reikėtų tobulinti pačią sistemą ir tuo pačiu taikyti naujas mokestines priemones.

Tarp GPM dalies skyrimo iššūkių įvardijama nepatogi IT infrastruktūra. Rūta Prusevičienė atkreipė dėmesį, jog sistema nėra lengvai prieinama daliai vyresnio amžiaus žmonių su ribotais kompiuterinio raštingumo įgūdžiais. Mindaugas Morkūnas pažymėjo, jog norint kokybiškai pagerinti GPM dalies skyrimo procesą, ši galimybė turėtų būti integruota į pačią pajamų deklaracijos formą (užsienio patirtis rodo, jog panašūs sprendimai kitose srityse pasiteisina). Toks siūlymas jau buvo teiktas Valstybinei mokesčių inspekcijai, tačiau kol kas į tai nebuvo atsižvelgta, aiškinant, jog to padaryti neleidžia ribotos IT sistemos galimybės.

Tarp galimų sprendimų, kaip efektyviau panaudoti nepaskirstytas GPM dalies (1,2%) lėšas, buvo minimas sutelktinio finansavimo (angl. match funding) modelio taikymas. Viceministro Vyginto Gasparavičiaus nuomone nepaskirstytos lėšos galėtų būti proporcingai arba pagal galimybes perskirstomos organizacijoms, kurioms gyventojai jau apsisprendė teikti paramą. Viceministras išsakė abejonę dėl galimybės vienašališkai nukreipti nepanaudotas lėšas į vieną ar kitą sritį, nes esama ankstesnio Konstitucinio teismo išaiškinimo dėl tokios galimybės teisinio pagrįstumo.

Taip pat, viceministras išsakė poziciją, jog GPM sistema ne tik sukuria galimybę visuomenei remti pasirinktas organizacijas, bet ir prisideda prie skaidrumo didinimo ir šešėlinės ekonomikos mažinimo - gyventojai tokiu būdu yra motyvuojami deklaruoti pajamas.

MO muziejaus atstovai buvo atsargūs vertindami galimybes Lietuvoje taikyti sutelktinio finansavimo principu grįstą skatinimo modelį (užsienio pavyzdys - "Gift Aid" schema taikoma Jungtinėje Karalystėje). Išsakyta nuomonė, jog reikia įvertinti kultūrinius šalių skirtumus ir filantropijos tradicijas, kurios Jungtinės Karalystės atveju yra itin gilios. Tuo tarpu Lietuvoje toks sprendimas galbūt galėtų būti aktualus po 10-15 metų, jau susiformavus rėmimo kultūrai. Šiuo metu tikslingiau būtų siekti mokesčių GPM lengvatų fiziniams paramos teikėjams įgyvendinimo.

Pasak Mindaugo Morkūno, esame praradę galimybę eksperimentuoti - kuo toliau mokesčių paskatų taikymo klausimas yra nustumiamas, tuo ilgiau mes negalime turėti patikimų duomenų dosnumo ir paramos rodiklių atžvilgiu.

Mokesčių lengvatų efektyvumas

Diskusijoje ne kartą išsakyti argumentai dėl mokesčių lengvatų taikymo efektyvumo. St. Gallen Universiteto profesorė Giedrė Lideikytė Huber dalinosi savo tyrimų įžvalgomis šiuo klausimu. Atkreiptas dėmesys, jog mokesčių lengvatų efektyvumą įrodo ne tik paramos rodiklių augimas kai jos yra taikomos, bet ir tų pačių rodiklių kritimas, kai lengvatos yra nutraukiamos (paminėtas Prancūzijos atvejis). Taip pat, mokesčių lengvatos filantropijai komunikuoja visuomenei žinią, jog valstybė irgi prisideda prie bendro tikslo. Todėl jos turi tiek tiesioginį, tiek vertybinį paramos skatinimo efektą.

Kuriant naujas paskatas nereikėtų naikinti esamos GPM dalies skyrimo sistemos

MO muziejaus atstovų nuomone svarstant naujų mokesčių priemonių įvedimo galimybę, nereikėtų panaikinti jau esamos GPM dalies (1.2%) paskirstymo sistemos. Nors ji veikia neidealiai (kasmet apie 30 mln. Eur lieka nepaskirstyta), tačiau tai yra svarbus pajamų šaltinis didelei daliai organizacijų. Taip pat pabrėžiama, kad bet kokiai naujai paskatų sistemai išpopuliarinti visuomenėje reikia labai daug laiko, todėl nereikėtų vienos jau gerai žinomos sistemos keisti kita, neįsitikinus naujosios efektyvumu. Todėl bet kuri nauja alternatyva, bent iš pradžių, turėtų veikti paraleliai jau laiko patikrintos GPM dalies paskirstymo sistemos, kaip tai daroma kai kuriose užsienio valstybėse.

Tokiam požiūriui pritarė ir mokslininkė, mokesčių teisės specialistė Giedrė Lideikytė Huber, sakydama, kad bet kokioms mokesčiams lengvatoms reikia laiko, kad pamatytume jų rezultatus. To pasekoje, nevertėtų naikinti dabartinės GPM dalies paskirstymo sistemos, o ją tobulinti ir galvoti, kaip įveiklinti nepaskirstomas lėšas. Nepaskirstytų lėšų rezervas galėtų būti panaudotas naujos skatinimo priemonės finansavimui, ar tai būtų lygiaverčio finansavimo principu veikiantis modelis, ar atskaitos principu veikianti GPM lengvata.

Tik kultūrai remti skirtų paskatų taikymo galimybės

Diskusijoje taip pat buvo vertintos galimybės taikyti specifinius, į kultūrą orientuotus, paramos skatinimo modelius. MO muziejaus atstovų išsakyta nuomonė, jog šiuo metu tikslingiau būtų kalbėti apie bendras skatinimo priemones, kurios būtų aktualios visoms sritims, įskaitant kultūrą. Pasak Mindaugo Morkūno, kultūra yra viena iš mažiausiai paramos gaunančių sričių. Tačiau tai atspindi bendrą pasaulio tendenciją ir šiuo atžvilgiu būtų sudėtinga pasiekti reikšmingą pokytį, ypač dabartinės geopolitinės situacijos kontekste. Tad reikėtų pradėti nuo bendrų paramos skatinimo priemonių įgyvendinimo, kurios būtų naudingos visai filantropijos ekosistemai. Įgyvendinus bendras priemones, galima būtų svarstyti papildomų, į kultūrą orientuotų, priemonių įvedimą.

Kultūrai skirto fondo kūrimo galimybės

Dalyviai svarstė ar vertėtų Lietuvoje steigti kultūros rėmimui skirtą fondą, prie kurio finansavimo galėtų prisidėti visuomenė. Viceministras Vygintas Gasparavičius išsakė abejonę dėl tokio fondo efektyvumo, argumentuodamas, jog piliečiai yra labiau linkę aukoti ne fondams, o konkreitiems projektams ar įstaigoms. Tam pritarė ir Mindaugas Morkūnas, teigdamas, jog žmonės nori jausti, kam aukoja. Sėkmingai Lietuvoje veikiančios labdaros ir paramos fondai jau turi milžinišką visuomenės pasitikėjimą, tuo tarpu naujam fondui būtų sunku įgauti tokį pasiklovimą ir populiarumą.

Kodėl svarbu skatinti fizinių asmenų indėlį į kultūros rėmimą

Pasak Mindaugo Morkūno, užsienio šalių patirtis rodo, jog vertinant bendrai paaukotas sumas, fizinių asmenų parama dažniausiai lenkia juridinių asmenų paramą. Tuo tarpu Lietuvoje, kultūros įstaigų situacija liudija priešingą tendenciją - kaip teigė LNM Istorijų namų vadovė Simona Širvydaitė-Šliupienė, didžioji paramos dalis vis tik ateina iš verslo subjektų ir dažnai veikia kaip barteriniai mainai. Tai reiškia, kad Lietuvoje nėra pilnai išnaudojamas fizinių paramos teikėjų potencialas, jį suaktyvinus, organizacijos galėtų pritraukti daug daugiau lėšų nei dabar.

Komunikacijos svarba filantropijos kultūros plėtrai

Komunikacijos svarba ne kartą paminėta kaip vienas iš esminių faktorių sprendžiant lėšų pritraukimo į kultūros sektorių problemas. Efektyvi komunikacijos kampanija galėtų pasitarnauti neišnaudotų GPM dalies lėšų nukreipimui į kultūros sektorių. Giedrė Lideikytė Huber atkreipė dėmesį, jog itin svarbu, kad valstybės institucijos ir mokesčių inspekcija labai aiškiai pateiktų informaciją apie taikomas mokesčines priemones. Mokslininkė minėjo, kad paramos gavėjai aktyviai komunikuoja šiuo klausimu, tačiau potencialiems rėmėjams svarbi aiški komunikacija ir iš valstybės pusės.

Taip pat, išsakyta mintis, jog svarbu keisti tam tikras visuomenėje nusistovėjusias nuostatas filantropijos atžvilgiu. Viena iš jų - tai, kad mecenatystė neturėtų būti tik mažos turtingųjų asmenų grupės veikla ir atsakomybė. Pasak Mindaugo Morkūno, Lietuvoje kol kas trūksta filantropijos masiškumo, aktyvaus didesnės visuomenės dalies įsitraukimo net ir mažomis sumomis. Kuo daugiau bus paramą teikiančių žmonių, tuo platesnė bus auditorija. Šiuo metu net ir bendraujant su žiniasklaida pastebima, kad parama yra vis dar nišinė tema, apie kurią komunikuojama tik per atskiras asmenybes, bet ne kaip temą apskritai. Mindaugo Morkūno įvardintas gerasis užsienio pavyzdys - "Giving Tuesday" komunikacijos kampanija JAV, kurios dėka vidutinė paramos suma išaugo daugiau nei dvigubai.

MO muziejaus direktorė Milda Ivanauskienė pabrėžė, jog svarbu keisti Lietuvoje nusistovėjusią nuostatą, kad mokestinės paskatos griaua ar kaip nors iškreipia pačią filantropijos koncepciją. Mokestinių paskatų taikymas niekaip nesikerta su savanorišku žmogaus apsisprendimu paremti vieną ar kitą sritį. Ji taip pat teigė, kad net egzistuojant lengvatoms ir paskatomis, reikalinga aktyvi komunikacija siekiant pritraukti paramą.

Tarpinstitucinio bendradarbiavimo svarba

Diskusijoje taip pat aptartas tarpinstitucinio bendradarbiavimo poreikis ir svarba, ypač būtinybė įtraukti Finansų ministerijos atstovus į tolimesnius mokestinių lengvatų taikymo fizinių asmenų paramai svarstymus. Kultūros ministro patarėja Deimantė Zutelienė išreiškė apgailestavimą, jog iki šiol buvo sunku rasti bendrą kalbą su Finansų ministerija tiek dėl nepaskirstytos GPM dalies panaudojimo, tiek dėl mokestinių lengvatų paramai taikymo. Pasak patarėjos, pirmiausia reikėtų inicijuoti mokestinių lengvatų fizinių asmenų paramai poveikio tyrimą, kuris suteiktų daugiau svertų tolimesnėse diskusijose su Finansų ministerija.

Tolimesni žingsniai

Apskritojo stalo diskusijos metu gautos išvalgos pristatomos Mecenavimo Tarybos posėdyje bei naudojamos rengiant rekomendacines gaires temos tęstinumui užtikrinti.

Giedrė Pociūtė
Projekto vadovė
giedre.pociute@kurkl.lt

Ieva Mikutavičiūtė
Projekto vadovė
ieva.mikutaviciute@kurkl.lt

 LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA **Kurk**
Lietuvai